

NOODSITUATIE IN DONKER AFRIKA

door

A.C. van Bruggen

Ik heb altijd sympathie gehad voor naaktslakken. Menigeen zal ze in levende lijve vieze beesten vinden; daartegenover staat dat er geen betere of mooiere alcohol-exemplaren bestaan dan goed geconserveerde naaktslakken. Misschien ben ik ook wel historisch belast met liefde voor deze dieren; tenslotte is Van Regteren Altena mijn leermeester geweest.

Het volgende gebeurde op een reis naar Oost-Afrika; op dit soort reizen gaat het om het wild en de vogels en slechts bij uitzondering kan een klein slakje meegenomen worden. Op een natte morgen op de rand van de Ngorongorokrater in Tanzania bood een medereiziger mij een prachtige grote (zeker 15 cm lang) melkwitte naaktslak van de familie Urocyclidae aan, dwz. hij wees mij aan waar het dier rondkroop. Naaktslakken worden nooit zo maar door leken aangeboden, hooguit keurig kruipend op een blad of tak. We zouden over een kwartier verder reizen en goede raad bleek duur. Hier bracht echter de klassieke methode uitkomst: waarom een beslissing nemen die uitgesteld kan worden? Het dier werd dus in een plastic zakje opgeborgen en reisde door naar de beroemde Serengeti-vlakten. Bij het uitpakken van de bagage kwam de slak uiteraard weer tevoorschijn. In tropisch Afrika is de moeilijkheid altijd de dieren gedurende de hete dagen in leven te houden; op het plateau zijn de nachten vaak koel genoeg om geen problemen op te leveren, maar overdag kan het bloedheet zijn. Dat is wat betreft huisjesslakken geen overwegend bezwaar. Als men de dieren met enige ventilatie bewaart, sluiten ze hun huisjes af en gaan in diapauze tot ze in Leiden in het laboratorium weer tot leven (en dood) gewekt worden. Naaktslakken sterven echter zeer spoedig en verrotten dan snel. Naaktslakkenmateriaal van Afrika is echter schaars en behoort tot de desiderata van elk instituut dat zich met longslakken bezighoudt.

Ik had weinig alcohol bij me (om precies te zijn 150 cc 96%, altijd al een probleem op een vliegreis) en de reis zou nog geruime tijd duren. Bovendien had ik geen verdovingsmiddel meegenomen. Het resultaat was dus een plastic zakje met water en daarin de slak, in de hoop dat hij zich mooi zou strekken; het zakje lag op de voor-galerij van onze hut. Eerste complicatie: het geheel trok de aandacht van allerhand vogels en zelfs een voorbij wandelende jakhals. Het (lekkende) zakje werd dus naar binnen gebracht; mijn vrouw is in de afgelopen bijna 25 jaar wel wat gewend. Tweede complicatie: deze klassieke methode van strekken vergt zeer veel alcohol. Het dier in kwestie sterft niet alleen, maar neemt ook veel water op. Alcohol is een wateronttrekkend middel, dus loopt in sterkte zeer snel terug als men er met water verzadigde objecten in deponeert.

Toen de slak eenmaal gestrekt was, begonnen de moeilijkheden pas goed. Eerst een bodempje alcohol om te fixeren; dat nam al

één derde van mijn alcoholvoorraad voor zijn rekening, maar verschoof het probleem tenminste weer voor een dag. De volgende dag werd de alcohol ververst en vervangen door alcohol 70%, wat resulteerde in een rest van precies 50cc alcohol 96%. De daarop volgende dag was weer een reisdag, zodat 's morgens vroeg al maatregelen getroffen moesten worden. Het dier stond nu in een bodempje alcohol die al lang geen 70% meer was. Op een bepaald ogenblik moet men echter radicaal zijn en een knoop doorhakken. De zorgvuldig voor 'noodgevallen' bewaarde fles gin (Beefeater's- ik mag hier gaarne een merk aanbevelen voor het conserveren van naaktslakken) werd aangesproken en met de laatste alcohol 96% werd een mengsel gemaakt dat ca. 70% alcohol bevatte, waarbij als uitgangspunt genomen werd een alcoholpercentage van de gin van ca. 47. De slak werd hierin overgebracht en bereikte tenslotte veilig het laboratorium te Leiden; de reis werd in een dubbele plastic zak in een handtas in de passagierscabine van het vliegtuig gemaakt. In Leiden werd onmiddellijk het nu enigszins kwalijk riekend vocht vervangen door alcohol 70% en het dier aan een nader onderzoek onderworpen. Het bleek voortreffelijk geconserveerd te zijn en de Belgische specialist die het t.z.t. onder ogen krijgt zal alleen nog een vage ginlucht kunnen onderscheiden.

De alcohol was nu op. Later kreeg ik nog twee prachtige naaktslakken van dezelfde familie te pakken, dieren die nu echter levend mee moesten. Dat lukte maar voor 50%, want na thuiskomst bleek te grootste het kleinere exemplaar goeddeels opgegeten te hebben. Urocyclidae behoren tot een vreedzaam planten-etende groep van slakken, maar het gewone gedragspatroon was nu toch blijkbaar danig verstoord.

Onlangs heb ik in een andere noodsituatie een Australische slak in de ijskast moeten bewaren; de Nederlandse zomer(!) bleek te heet voor het dier. Maar dat is een ander verhaal voor een volgende keer.